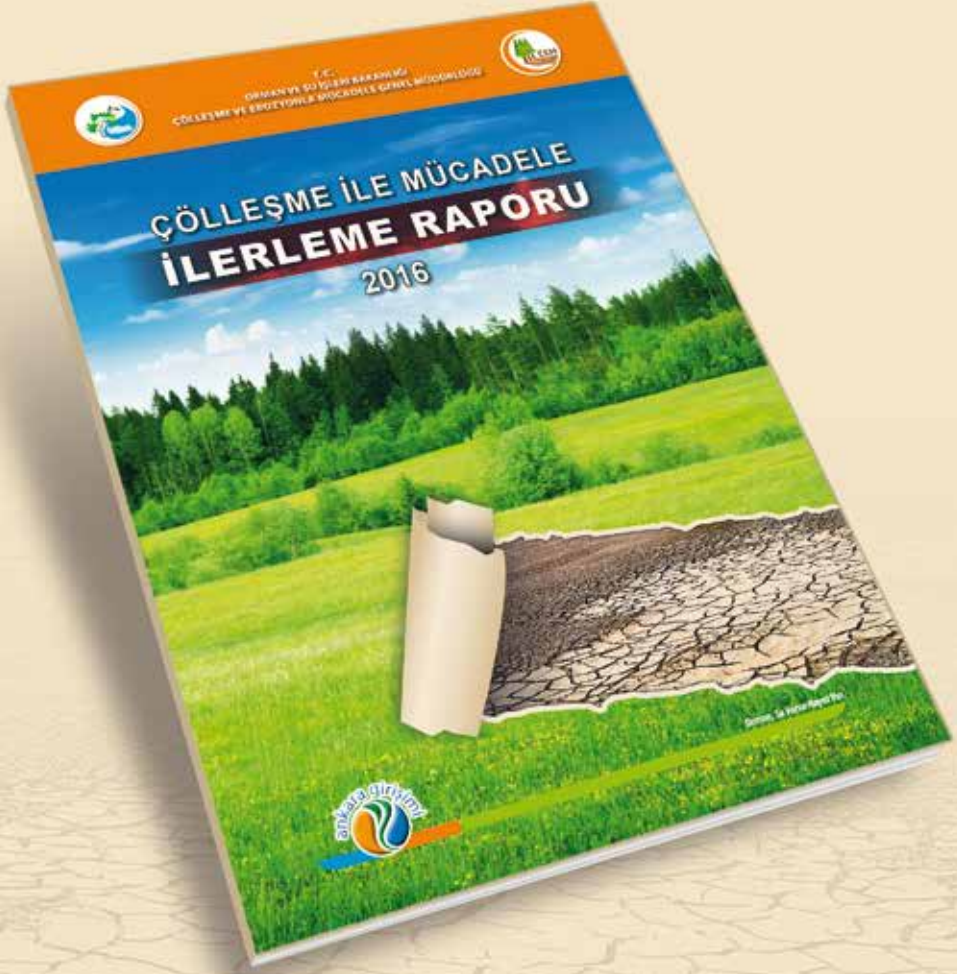

T. C.
ORMAN VE SU İŞLERİ BAKANLIĞI
ÇÖLLEŞME VE EROZYONLA MÜCADELE GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ÇÖLLEŞME İLE MÜCADELE İLERLEME RAPORU

2016

Özet Rapor

Orman, Su Varsa Hayat Var.

ÇÖLLEŞME İLE MÜCADELE İLERLEME RAPORU 2016

Özet Rapor

GİRİŞ

Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesinin Türkiye uygulaması olarak değerlendirilen Çölleşme ile Mücadele Ulusal Stratejisi ve Eylem Planı-ÇMU-SEP (2015-2023), Türkiye'de çölleşme ve arazi tahribatıyla mücadele kapsamında belirlenen stratejik amaçlara ulaşılabilmesi için farklı kurumlar tarafından yapılması planlanan eylem ve çalışmaları tanımlamaktadır. Strateji ve eylem planında yer alan ilgili kurumlar arasındaki koordinasyon ve eşgüdüm Orman ve Su İşler Bakanlığı (OSİB) Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü'nce (ÇEM) sağlanmaktadır

ÇMUSEP (2015-2023)'de belirlenen hedeflerin en üst seviyesini stratejik amaçlar oluşturmaktadır. Stratejik amaçlara ulaşmak için yapılması gerekenler ise işlevsel amaçlar olarak tanımlanmaktadır. OSİB-ÇEM Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan ÇMUSEP (2015-2023)'de Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi (BMÇMS/UNCCD) 10 Yıllık Stratejik Belgesine uygun olarak 4 stratejik amaç ve stratejik hedeflere ulaşılması bağlamında tanımlanan 7 işlevsel amaç bulunmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. ÇMUSEP (2015-2023)'de yer alan stratejik ve işlevsel amaçlar.

Stratejik Amaçlar	
Stratejik Amaç 1	Etkilenmiş ve etkilenmesi muhtemel nüfusun hayat koşullarının iyileştirilmesi
Stratejik Amaç 2	Etkilenmiş ve etkilenmesi muhtemel ekosistemlerin koşullarının iyileştirilmesi
Stratejik Amaç 3	Çölleşme ile mücadele yanında biyolojik çeşitliliğin korunması ve iklim değişikliği ile mücadele alanlarında da ulusal ve küresel faydaların sağlanması
Stratejik Amaç 4	Ulusal ve uluslararası aktörler arasında etkili bir ortaklık oluşturarak sözleşmenin uygulanmasını desteklemek için gerekli kaynakların harekete geçirilmesi; bu doğrultuda Türkiye'nin ikili, bölgesel ve küresel düzeyde işbirliğinde öncülük etmesi, bilgi ve deneyimini diğer taraflarla paylaşması
İşlevsel Amaçlar	
İşlevsel Amaç 1	Kamuoyu oluşturma, bilinçlendirme ve eğitim
İşlevsel Amaç 2	Ulusal ve uluslararası eşgüdüm ve işbirliği
İşlevsel Amaç 3	Politik çerçeve
İşlevsel Amaç 4	Bilim ve teknoloji, izleme ve değerlendirme
İşlevsel Amaç 5	Yönetimsel yapılanma ve kurumsal kapasite geliştirme
İşlevsel Amaç 6	Finansman
İşlevsel Amaç 7	Sürdürülebilir arazi yönetimi

ÇMUSEP (2015-2023)'de stratejik amaçların izlenmesi için 12 gösterge oluşturulmuş ve işlevsel amaçlar başlığı altında 74 eylem ve bu eylemlere dair 165 gösterge tanımlanmıştır. Eylem Planında göstergelerin gerçekleştirilmesinden sorumlu olan ya da katkı sağlayacak 79 Kurum/Kuruluş ve Sivil Toplum Kuruluşu (STK) belirlenmiştir. Bu kurumların 53'ü çeşitli Bakanlıklara bağlı Genel Müdürlükler veya Daire Başkanlıklarıdır. Ayrıca ÇMUSEP (2015-2023)'de 15 STK, 3 Üniversite ve TÜBİTAK, 3 Banka, 3 Uluslararası Kuruluş ve TRT paydaş olarak yer almaktadır.

ÇMUSEP (2015-2023)'ün en önemli özelliklerinden biri eylem planında sıralanan göstergelerin izlenmesi ve raporlandırılmasının da planın bir parçası olmasıdır. Bu amaçla ÇEM tarafından web tabanlı bir İzleme, Değerlendirme ve Raporlama (İDR) sistemi oluşturulmuştur. Bu sisteme çeşitli kamu kurumları ve STK'lar tarafından 2014 yılından itibaren her yıl düzenli olarak raporlama yapılmaktadır. Ayrıca ÇEM tarafından İDR sisteminde raporlanan eylem ve faaliyetlerin değerlendirilmesi için dış danışmanlara değerlendirme raporu hazırlattırılmaktadır. Bu amaçla ilk değerlendirme raporu 2014 ve 2015 yılları için hazırlanmıştır. Bu özet raporda, ÇMUSEP (2015-2023)'de yer alan eylemler ile bu eylemlere ait göstergelerle ilgili 2016 yılında Eylem Planında yer alan sorumlu kurum ve kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerin stratejik amaçlara ulaşma, hizmet etme ve hedeflerin gerçekleşmesi açısından katkıları değerlendirilmiştir.

DEĞERLENDİRME

ÇMUSEP (2015-2023) kapsamında 2016 yılındaki faaliyetlerin değerlendirilmesi için öncelikle İDR sisteminde raporlanan faaliyetler incelenmiştir. Ancak ÇMUSEP (2015-2023)'te göstergelerin gerçekleştirilmesi için tek bir yıl değil çoğunlukla bir yıldan daha uzun bir dönem öngörülmüştür. Örneğin 165 göstergeden 111'inin 2015-2018 yılları arasında, 28'inin ise 2015-2017 yılları arasında tamamlanması hedeflenmiştir. Dolayısıyla sadece 2016 yılındaki faaliyetlerin değerlendirilmesinin eylemlerin gerçekleşme durumunu net olarak ortaya koyamayacağı düşünülerek 2014-2016 yılları arasındaki tüm faaliyetler birlikte değerlendirilmiştir. Buna göre 2014 yılında 25, 2015 yılında 29 ve 2016 yılında 24 kurum/kuruluş ve STK tarafından İDR sistemine raporlama gerçekleştirilmiştir. Üç yıllık dönem içinde bir ya da daha fazla yıl için veri girişinde bulunan paydaş sayısı 33 ve hiç raporlama yapmayan paydaş sayısı ise 46'dır (Tablo 2). Raporlanan gösterge sayıları 2014 yılından 2016 yılına doğru azalmakta olup, sırasıyla 120, 110 ve 106'dır. Üç yıllık dönem genel olarak değerlendirildiğinde, ÇMUSEP (2015-2023)'te yer alan 165 göstergenin 138 ile ilgili raporlamanın yapıldığı, 27 gösterge ile ilgili olarak ise herhangi bir raporlamanın yapılmadığı görülmektedir. Özellikle OSİB ve Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB)'na bağlı genel müdürlüklerin ve daire başkanlıklarının düzenli olarak raporlama gerçekleştirdikleri görülmektedir. Çölleşme, Arazi Bozulumu ve Kuraklık (ÇABUK)'la mücadele konusunda diğer kurum ve kuruluşlara nazaran daha fazla sorumluluğu olan bu iki bakanlık yoğun faaliyetleriyle göstergelerin gerçekleştirilmesine yönelik oldukça yoğun çalışmaktadırlar. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB)'na bağlı genel müdürlüklerin de doğa koruma ve mekânsal planlama ile ilgili ÇMUSEP (2015-2023)'in uygulanmasında sorumlulukları bulunmaktadır ve kendilerine düşen görevlerle ilgili olarak raporlama yapmaktadırlar. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'da 2015 ve 2016 yıllarında çölleşme konusunda çeşitli faaliyetler gerçekleştirmiştir. Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA), Doğa Koruma Merkezi (DKM), WWF, Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB) ve Türkiye Toprak Bilimi Derneği (TTBD) gibi çeşitli STK'ların da üç yıllık dönem içinde değişik yıllarda raporlama yapmaları memnuniyet vericidir. TRT de her yıl raporlama yaparak ÇABUK konusunda özellikle halkın bilinçlendirilmesi konusunda katkılar sağlamıştır.

Tablo 2. ÇMUSEP (2015-2023)'te raporlama yapan koordinatör ya da katkı sağlayacak kuruluşlar ile gösterge sayılarının yıllara göre değişimi

Kurum / Gösterge Sayısı	ÇMUSEP	Raporlama Yılı			2014-2016 Dönemi Genel Değerlendirme	
		2014	2015	2016	Raporlayan/ Raporlanan	Raporlamayan/ Raporlanmayan
Kurum Sayısı	79	25	29	24	33	46
Gösterge Sayısı	165	120	110	106	138	27

Değerlendirme Raporu kapsamında ÇMUSEP (2015-2023)'te yer alan göstergeler; **1. 2014-2016 Yılları Arasında Gerçekleşenler, 2. 2017 ve 2018 Yılları İçerisinde Gerçekleşebilecekler, 3. Gerçekleşmesi İçin Fazladan Çaba Gerekenler ve 4. Gerçekleşmesi Oldukça Zor Olanlar** olmak üzere 4 başlıkta değerlendirilmiştir. Buna göre 165 göstergeden 89'unda ÇMUSEP (2015-2023)'te öngörülen hedeflere ulaşıldığı ve gerçekleşen bu hedeflerin birçoğu da zamanından önce tamamlandığı belirlenmiştir.

Ayrıca henüz hedeflere ulaşılmasa da gerçekleştirilmesi için zaman bulunan 24 eylemin süresi içinde tamamlanabileceği ve 38 göstergenin gerçekleştirilmesine yönelik daha yoğun bir çabanın gösterilmesine ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır. Geriye kalan 14 göstergenin ise öngörülen zaman içinde tamamlanmasının oldukça zor olduğu görülmektedir (Tablo 3). Göstergenin gerçekleştirilmesine yönelik olarak fazladan çaba ve motivasyon gerektiren eylemler arasında IPARD II desteği alınması öngörülen projeler (6.1.3 nolu eylem), sertifikalı orman alanı (7.4.3 nolu eylem), kıyı erozyonu uygulama rehberi (7.4.12 nolu eylem), Konya Havzası model çalışması kapsamında orman, tarım ve mera alanlarında tutulan karbon miktarı (7.5.2 ve 7.5.3 nolu eylemler) sayılabilir. ÇMUSEP (2015-2023)'te hedeflenen sürede gerçekleştirilmesi oldukça zor görülen eylemler arasında ise; Kıyı alanların yönetimi ile ilgili olarak kurumlar arasındaki iletişim konusunda sistemlerin oluşturulması (2.1.3 nolu eylem), FAO Türkiye Ortaklık Programı kapsamında gerçekleştirilen projeler (2.2.1 nolu eylem), ağaçlandırma vb. işlerde çalışan kooperatiflerin artış oranı (6.1.1 nolu eylem), çölleşme ve arazi tahribatı ile mücadelede kullanılan hibe miktarı (6.1.2 nolu eylem), tarımsal sulamada kullanılan arıtılmış atık su oranı (7.4.13 nolu eylem), tarım alanlarında ekolojik koridorları oluşturulması (7.5.4 nolu eylem) gibi eylemler örnek olarak sıralanabilir.

Tablo 3. ÇMUSEP (2015-2023)'teki göstergelerin gerçekleştirme durumu ile ilgili değerlendirmeler

İşlevsel Amaç	Eylem Sayısı	Gösterge Sayısı				
		ÇMUSEP	Gerçekleşen	Süresi içinde gerçekleştirilecek	Gerçekleşmesi için çaba gerekenler	Gerçekleşmesi oldukça zor
İA 1	6	22	17	4	1	-
İA 2	6	13	7	3	-	3
İA 3	4	8	6	1	1	-
İA 4	16	36	24	8	4	-
İA 5	8	11	5	2	4	-
İA 6	5	13	4	2	5	2
İA 7	29	62	26	4	23	9
Toplam	74	165	89	24	38	14

SONUÇ VE ÖNERİLER

Eylem Planında 7 işlevsel amaç altında açıklanan eylemler, ÇMUSEP (2015-2023)'de tanımlanan 4 stratejik amaca ulaşmak için genelde yeterli görülmüştür. Eylem Planında yer alan eylem ve faaliyetlerle ilgili olarak somut sonuç ve öneriler aşağıda özet halinde sunulmuştur.

- ▶ Çölleşme ve arazi tahribatının engellenmesi kapsamında, doğal kaynakların korunması, sürdürülebilir arazi ve doğal kaynak yönetimi, iklim değişikliğine uyum ve ekosistem direncinin artırılmasına yönelik bölgesel ve ulusal ölçekte farklı birimler tarafından 2016 yılı içerisinde yürütülen, tamamlanmış veya devam eden çok önemli ve başarılı çalışmalar mevcuttur. Çölleşme ve arazi tahribatı ile mücadele bağlamında öncelikle etkilenmiş ve riskli alanların belirlenerek ekosistem koşullarının iyileştirilmesi çalışmalarına bu alanlardan başlanması gerekmektedir. Bu hedefe ulaşma yolunda, ülkesel ölçekte Türkiye Çölleşme ve Arazi Tahribatı Risk Haritası ile Türkiye Güncellenmiş Erozyon Risk Haritasının hali hazırda tamamlanmış olması büyük bir başarıdır. Ayrıca, ÇEM ve TÜBİTAK-BİLGEM işbirliği ile yürütülen Havza İzleme ve Değerlendirme Sisteminin Geliştirilmesi Projesi (HIDS) kapsamında 2015 yılında geliştirilen Türkiye Çölleşme Modeli (TÇM)'nin Doğrulama ve Kalibrasyonu projesi özel bir öneme sahiptir. Diğer yandan, arazi tahribatının izlenmesi bağlamında toprak organik karbon stoklarındaki değişimin belirlenmesi amacıyla, 2016 yılı içerisinde ÇEM ve TÜBİTAK-BİLGEM arasında imzalanan Türkiye Toprak Organik Karbonu (TOK) Modeli ve Haritalanması projesi oldukça önemli bir projedir.
- ▶ Çölleşme ve arazi tahribatıyla mücadele ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını bağlamında belirlenen stratejik amaçlara ulaşılabilmesi her şeyden önce mücadele ve sürdürülebilirlik kapsamındaki çalışmaları bilinçlendirme ve eğitim faaliyetleri ile yaygınlaştırmak ve mücadele bağlamında destek ve katkıları arttırmakla mümkün olabilir. Bu kapsamda 2016 yılı içerisinde çölleşme, arazi tahribatı, kuraklık, iklim değişikliği ve biyolojik çeşitlilikle ilgili konularda kamuoyu oluşturma, bilinçlendirme, eğitim ve danışmanlık faaliyetlerine büyük önem verildiği, Türkçe ve farklı dillerde yazılı ve görsel kaynakların hazırlandığı, çok sayıda TV programı, radyo konuşmaları ve basın açıklaması yapıldığı görülmektedir. Ayrıca, 2016 yılı içerisinde tarımsal danışmanlık hizmeti verilen çiftçi/işletme sayısında önemli bir artış sağlanmış, tarımsal yenilik ve bilgi sistemi kapsamında çiftçilerin problemlerinin giderilmesine yönelik 72 adet proje başarıyla yürütülmüştür.

Entegre biyolojik mücadele, çayır-mera tahribatının azaltılması, bilinçli su kullanma, toprak ve su kaynaklarının korunması konularında hem tarla okullarında kadın ve erkek çiftçilere hem de farklı eğitim programlarıyla ilgili kesimlere verilen eğitim ve bilgilendirme çalışmaları oldukça değerlidir.

- ▶ Çölleşme ve arazi tahribatıyla mücadelede etkilenen ve/veya etkilenmesi muhtemel orman köylüsünün sosyo-ekonomik yönden kalkındırmak amacıyla gelir kaynakları çeşitliliğini artırmak, istihdam sağlamak ve orman köylüsünün orman üzerindeki baskısını azaltmak amacıyla sağlanan hibe ve kredi destekleri, ayrıca tarım arazilerinin sürdürülebilir kullanımı açısından toprağı koruyucu teknik ve uygulamalar ile verimli sulamaya yönelik teşvik ve destekler takdire layıktır. Bu bağlamda kredi sağlanan orman köylüsü sayısı 12.000'nin üzerinde, basınçlı sulama götürülen alan büyüklüğü ise yaklaşık 20.000 hektardır. Mera ıslah amenajman proje desteklerinden faydalanan belediye ve köylerin sayısındaki artışlar, biyolojik ve biyoteknik mücadele teşviklerinden faydalanan işletme sayısı ve Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması (ÇATAK) programından yararlanan çiftçi ve işletmelerin sayısı oldukça memnuniyet vericidir.

- ▶ Çölleşme ve arazi tahribatı nedeniyle etkilenmiş ekosistemlerin koşullarının iyileştirilmesi çalışmaları kapsamında 2016 yılı içerisinde erozyon riski açısından öncelikli yaklaşık 100.000 hektar alanda erozyon kontrolü çalışmaları tamamlanmış ve 12.778 hektarı orman içi mera olmak üzere yaklaşık toplam 58.000 hektarlık bir alanda mera ıslah çalışmaları yürütülmüştür. Türkiye'nin tarımsal veri tabanının oluşturulması ve mera bilgi sisteminin (MERBİS) genişletilmesi de önemli bir gelişmedir. 2016 yılı itibarıyla MERBİS'e dahil edilen alan büyüklüğü 7 milyon hektardır. Ayrıca, Tarımsal Kuraklık Eylem Planı çerçevesinde kuraklık riski bulunan bölgelerde 106 adet gölet tamamlanmış ve 15 adet toprak nem ölçüm istasyonu kurulmuştur. Diğer yandan, önemli sayıda entegre havza rehabilitasyon projesi, nehir havzası yönetim planı, yeşil kuşak ağaçlandırma çalışmaları ile korunan baraj havzaları geliştirme projeleri ve sel havzası ıslah projeleri başarıyla gerçekleştirilmiştir. Tarım arazilerinin ve mera alanlarının sürdürülebilir arazi yönetimi ilkeleri çerçevesinde bütüncül ve katılımcı bir yaklaşımla korunması, geliştirilmesi ve iyi tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması amacıyla önemli bir alanda arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme çalışması, arazi ıslahı (tuzlu ve alkali alanlar), su hasadı teknik ve teknoloji çalışmaları, kuraklık ve tuzluluğa dayanıklı bitki türlerinin belirlenmesine yönelik araştırma ve uygulama çalışmaları ve basınçlı sulama sisteminin entegrasyonu çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

- ▶ Çölleşme ile mücadele, biyolojik çeşitliliğin korunması ve iklim değişikliği ile mücadele alanlarında önemli projelerin yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Türkiye’de Yüksek Koruma Değerine Sahip Akdeniz Ormanları Entegre Yönetim Projesi (GEF 5), Akdeniz Ormanlarının İklim Değişikliğine Uyumu Projesi, Orman Köylerinde Güneş Enerjisinden Elektrik Üretimi İçin Finans Mekanizması Projesi, Akdeniz Orman Ekosistemlerinin Ürün Ve Hizmet Üretiminin Küresel Değişiklikler Bağlamında İyileştirilmesi (FFEM) Projesi bu kapsamda yürütülen projelerdir. Diğer yandan, hava kirliliği ve iklim değişikliğinden etkilenen orman alanlarının tespitine yönelik kurulan daimi gözlem noktaları (Seviye I ve Seviye II) projesi ormanlarımızın sağlık durumlarının belirlenmesi ve orman alanları toprak haritasının üretilmesini amaçlayan çok önemli çalışmalardır.
- ▶ İklim değişikliği ile mücadele kapsamında kuraklık riskinin azaltılması için suyun depolanması büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda OSİB-DSİ tarafından 01.01.2016 tarihi itibarıyla başlatılan 1000 günde 1071 gölet projesi kapsamında 2016 yılı içerisinde 97 adet gölet ve sulaması, ayrıca belirtilen proje kapsamı dışında 2016 yılında 9 adet baraj tamamlanmıştır. Takdirle karşılanan bu tür çalışmaların devamlılığı çölleşme, arazi tahribatı ve kuraklıkla mücadelede Türkiye’nin lider ülke konumunu güçlendirecektir.
- ▶ Biyolojik çeşitlilik ve ekosistem hizmetlerinin arazi yönetimine (orman, tarım-mera) entegrasyonu ve izlenmesi hem ulusal hem de evrensel boyutta önem arz eden bir konudur. Çölleşme ve arazi tahribatıyla mücadele yaklaşımlarının entegre edildiği tür koruma eylem planı sayısındaki artış memnuniyet vericidir.
- ▶ Rio sözleşmelerinin Türkiye’de etkin şekilde uygulanabilmesi ve aralarındaki sinerjinin sağlanabilmesi için Ulusal Kapasite Eylem Planı (UKEP) önceliklerinin entegrasyonu ve çölleşme ve arazi tahribatı konusunda geliştirilen plan, program ve projelerde Rio sözleşmeleri öncelik ve bakış açısının dikkate alınması oldukça önemlidir. Bu bağlamda UKEP önceliklerinin entegre edildiği çalışma sayısı ve Rio sözleşmelerinin dikkate alan plan/proje sayısındaki artışlar ümit vericidir.
- ▶ Türkiye’nin lider ülke özelliğine yakışır bir biçimde çölleşme, arazi tahribatı ve kuraklık konularında sahip olduğu bilgi, tecrübe ve teknolojiyi özellikle Afrika, Orta Asya, Orta Doğu, Balkanlar ve Kafkasya ülkeleriyle paylaşmak gayreti 2016 yılı içerisinde de devam etmiştir. Türkiye söz konusu ülkelerde kapasite ve teknik işbirliği desteklerinin artırılması bağlamında ikili işbirliği anlaşmaları, karma ekonomik komisyon protokolleri ve iyi niyet anlaşmaları gerçekleştirilmeye devam etmektedir.

- ▶ 2016 yılı içerisinde OSİB ile Pan-Afrika Büyük Yeşil Duvar Ajansı arasında imzalanan mutabakat zaptı ve İstanbul'da kurulan UNCCD Kuzey Akdeniz Bölgesel Koordinasyon Birimi Ofisi çölleşme ve arazi tahribatı ile mücadele kapsamında Türkiye'nin önemli başarılarıdır.

Diğer yandan;

- ▶ Özellikle kamuoyu oluşturma, bilinçlendirme ve eğitim ile ilgili işlevsel amaç göstergelerinde ve raporlanan faaliyetlerde doğrudan çölleşme/arazi tahribatı ile ilgili olmayanların olduğu görülmüştür. Bu kapsamda çevre, doğa, fidan dağıtımı gibi etkinlikler de raporlanmıştır. ÇMUSEP (2015-2023)'in revizyonu sırasında doğrudan ÇABUK konularına odaklanılması ve bu konulardaki göstergelere yer verilmesinde yarar vardır.
- ▶ Çoğu göstergenin gerçekleşmesi için 2015-2018 dönemi öngörülse de zamanından önce tamamlandığı anlaşılmaktadır. Bu durum koordinatör ve katkı sağlayan kurumların çabalarından kaynaklanabileceği gibi hedeflerin düşük olmasında da kaynaklanabilir. Bu nedenle göstergelerin hedeflenen miktarları gözden geçirilerek gerekiyorsa artırılma yoluna gidilebilir.
- ▶ ÇMUSEP (2015-2023)'de yer alan göstergelerin birçoğunun tek bir yılda değil, belli bir dönem içinde tamamlanacak şekilde planlanmış olması raporlama/değerlendirme sorunlarına yol açmaktadır.
- ▶ Raporlamalarda gösterge birimine uygun olmayan raporlamalar yapılmıştır. Örneğin hazırlanan afiş sayısı ile ilgili gösterge ile ilgili olarak basılan afiş sayısı raporlanmıştır. Bu durumun düzeltilmesi için ilgili kurumlara bilgilendirme yapılması ve İDR Sisteminde birimlerle ilgili açıklamalara yer verilmesinde yarar vardır.
- ▶ Hazırlanan afiş, broşür, kamu spotu, TV ve radyo programları ilgili kurumlardan istenerek bir arşiv oluşturulabilir.
- ▶ BMÇMS 2018-2030 Stratejik Çerçeve Belgesinde BMÇMS 10 Yıllık Stratejik Planda yer alan 4 stratejik amaca "Kırılgan nüfus ve ekosistemlerin dayanıklılığını artırmak için kuraklığın etkilerini azaltmak, uyum sağlamak ve yönetmek" amacı da eklenerek stratejik amaç sayısı 5'e çıkarılmıştır. Eylem Planının revizyonu aşamasında bu stratejik amacın plana eklenmesinde fayda vardır.

- ▶ ÇMUSEP (2015-2023)'in hazırlanması sırasında Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) ve ATD süreci henüz oluşturulmadığı için bu konulara doğrudan değinilmemiştir. Eylem Planının revizyonunda ATD yaklaşımı ile göstergelerinin ölçülmesi ve raporlanmasına yönelik göstergelere yer verilmesi BMÇMS (2018-2030) Stratejik Çerçeve belgesine uyum sağlamak açısından da büyük önem taşımaktadır.
- ▶ ÇMUSEP (2015-2023)'te kadınların ÇABUK sürecine katılması ve bilinçlendirilmesi ilgili olarak çeşitli göstergeler bulunmaktadır. Ancak hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı göstergelerden ve raporlamalardan net olarak ortaya konamamaktadır. Eylem Planının revizyonunda kadın ve gençlerin de ÇABUK ve ATD konusunda bilinçlendirilmesi ve güçlendirilmesine yönelik eylemlerin eklenmesinde yarar vardır.
- ▶ Çölleşme/arazi tahribatının sosyo-ekonomik etkileri konularının ÇMUSEP (2015-2023)'te yetersiz olduğu düşünülmektedir. Bu konu ile ilgili olarak üniversitelerle işbirliğine gidilerek araştırmaların yapılması ve özellikle doğal kaynaklar üzerindeki baskıların azaltılmasına yönelik olarak kırsal nüfusun sosyo-ekonomik yönden güçlendirilmesine çözüm üretebilecek tedbirlerin (kırsal kalkınma politikalarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, kırsalda gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi, orman ürünleri, arıcılık, seracılık, süt sığırcılığı vb. faaliyetlerin teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması) alınması son derece önemlidir.

- ▶ Proje sayıları ile ilgili göstergelerde mükerrer raporlamalar yapıldığı, gösterge ile doğrudan ilgili olmayan projelerin de gösterge kapsamında değerlendirildiği görülmüştür. Bu konu ile ilgili olarak öncelikle gösterge tanımlarında “tamamlanan proje sayısı” şeklinde net ifadelerin kullanılması önerilebilir. Böylece ilgili projelerin sadece tamamlandığı yıl içinde raporlanması sağlanabilir. Ayrıca ÇEM bünyesinde kurulan proje bilgi sistemi genişletilerek kamu, üniversite ve STK’lar tarafından tamamlanan projeler de kayıt altına alınabilir. Üniversiteler tarafından tamamlanan çalışmalara Yükseköğretim Kurulu (YÖK)’ün lisansüstü tezleri paylaştığı Ulusal Tez Merkezi, TÜBİTAK ve üniversitelerin Bilimsel Projeler Birimlerinden ulaşılabilir. Bu projeler ile diğer bilimsel çalışmaların toplandığı web tabanlı bir çölleşme elektronik kütüphanesi de bilgi birikimi konusunda yararlı olacaktır.
- ▶ TÜBİTAK tarafından “4004 Doğa Eğitimi ve Bilim Okulları” başlığı altında çeşitli projelere her yıl düzenli olarak destekler verilmektedir. TÜBİTAK ve ÇEM işbirliğinde çeşitli yaş gruplarına yönelik çölleşme konusunda eğitimler düzenlenebilir.
- ▶ Üniversitelerde çölleşme/arazi tahribatının müfredata girmesine yönelik hedeflerin eylem planında yer alması önerilir.

- ▶ Planlama ile ilgili olarak Onbirinci Kalkınma Planı ile ilgili çalışmaların başlaması, İstanbul gibi bazı illerdeki ve bölgelerdeki Çevre Düzeni Planlarının revize edilmesi, DSİ tarafından yürütülen Havza Master Planı çalışmaları eylemin gerçekleştirilmesi için önemli fırsatlar oluşturmaktadır. Bu konuda ÇEM'in ilgili kurumlarla işbirliğine giderek plan hazırlık aşamasında katkı vermesi çölleşme ve arazi tahribatının önlenmesine büyük katkı sağlayacaktır.
- ▶ Çölleşme/arazi tahribatı ile ilgili rapor hazırlanması gibi çeşitli göstergeler farklı eylem altında birden fazla gösterge olarak yer almaktadır. Eylemle doğrudan ilgili olmadığı sürece aynı göstergenin birden fazla kullanılmaması gerektiği düşünülmektedir.
- ▶ TÜBİTAK BİLGEM ve ÇEM Genel Müdürlüğü işbirliğinde devam eden "Ulusal Arazi Örtüsü Sınıflandırma ve İzleme Sistemi (UASİS) Fizibilite Projesi" ve "Toprak Organik Karbonu" projelerine ÇMUSEP revizyonunda yer verilmesi önerilebilir. Her iki proje ATD göstergelerini izlenmesi açısından önem arz etmektedir.

- ▶ Su Yönetimi Genel Müdürlüğü tarafından Ulusal Su Bilgi Sistemi oluşturulacağı açıklanmış olup, bu sisteminin oluşturulması ÇMUSEP (2015-2023)'in revizyonu esnasında bir gösterge olarak eylem planında yer alabileceği düşünülmektedir.
- ▶ Yapılan incelemede iyi uygulama örnekleri ile ilgili faaliyetlerde eksiklikler olduğu gözlenmiştir. OSİB ve GTHB ile çeşitli STK ve özel sektörün bu konulara çalışmaları olduğu bilinmektedir. Bu tür çalışmaların yazılı ve görsel materyallerinin hazırlanması da çölleşme konusundaki bilgi birikiminin yaygınlaşmasına katkı sağlayacaktır.
- ▶ GTHB tarafından yürütülen Tarım Bilgi Sistemi (TARBİL) projesi kapsamında da ziraai-meteorolojik-fenolojik gözlemlerin yapıldığı raporlanmadığı dikkat çekmektedir. Söz konusu projenin oldukça önemli olduğu, ayrıca toprak organik karbonu ve net birincil üretimin izlenmesi için de fırsatlar sunduğu düşünülmektedir.
- ▶ Finansman ile ilgili işlevsel amaç kapsamında çiftçilerin finansmanı konusunun eksik kaldığı düşünülmektedir. Nitekim bu konuda çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmiş ancak raporlanamamıştır. Ayrıca özel sektörün de çölleşme/arazi tahribatı konularına mali kaynak aktarması, teknoloji geliştirmesi yönünde eylemlere de ihtiyaç bulunmaktadır.
- ▶ Çölleşme, arazi tahribatı ve çevre kirliliğinden etkilenmiş ve etkilenmesi muhtemel nüfusun hayat koşullarının iyileştirilmesi bağlamında çevre kirliliğine neden olan her türlü atığın bertarafına ilişkin politikaların etkin kullanımının yaygınlaştırılması ve gerekli önlemlerin ivedilikle alınması son derece önemlidir.
- ▶ Çölleşme ve arazi tahribatı ile mücadelede tespit, onarım ve izleme çok önemlidir. Bu nedenle çölleşme ve arazi tahribatından etkilenmiş ve riskli alanların belirlenmesini müteakiben bu alanlarda ekosistem koşullarının iyileştirilmesine yönelik uygulanan faaliyetlerin zamansal ve mekânsal olarak izlenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, ÇEM tarafından geliştirilen Havza İzleme ve Değerlendirme Sisteminin Geliştirilmesi Projesinin tespit, onarım ve izleme süreçlerinin tam analizine imkân verebilecek nitelikte olduğu değerlendirilmektedir.

Ayrıca;

- ▶ Çölleşme ve arazi tahribatı konusunda uluslararası fon kuruluşlarından mali destek sağlanması için daha fazla proje geliştirilebilir.

- ▶ Çölleşme ve arazi tahribatı olgusunun hem resmi ve özel tüm eğitim kurumlarında yürütülen örgün ve yaygın eğitim programlarında işlenmesi, hem de sivil toplum kuruluşlarının, bilim ve teknoloji kurumlarının ve özel sektörün kampanya ve projeleri aracılığı ile tanıtımının sağlanması, çölleşme ve arazi tahribatıyla topyekûn bir mücadele gücü oluşturacaktır. Bu kapsamda, çölleşme ve arazi tahribatıyla mücadeleyi destekleyici siyasal ve hukuksal ortamların hazırlanması yönündeki çalışmalara hız verilmesinde yarar görülmektedir.
- ▶ Doğal alanların daha etkin bir şekilde yönetiminin sağlanabilmesi için, ilgili kurumlar arasındaki iletişim ve karar alma süreçlerinin çok daha dinamik bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir. Özellikle farklı bakanlıkların görev tanımları içerisinde yer alan ve çakışan konularda ikili işbirliği sağlanarak ortak protokoller yapılması büyük önem taşımaktadır.
- ▶ Çölleşme ve arazi tahribatıyla mücadele konularında üniversitelerin ve araştırma merkezlerinin araştırma ve teknoloji geliştirme kapasiteleri kısa sürede güçlendirilmeli ve STK-özel sektöre yönelik eğitim ve işbirliği programlarına daha fazla önem verilmelidir.
- ▶ Çölleşme ve arazi tahribatı konusunda yeterli düzeyde bilgi, tecrübe ve teknolojiye sahip olan Türkiye'nin öncelikle ulusal kaynakları etkin ve dinamik bir şekilde kullanarak tüm resmi ve sivil organlarıyla TÇMUS(2015-2023)'de hedeflenen stratejik amaçlara odaklanması, diğer yandan da sahip olduğu kapasiteyi bölgesel ve evrensel ölçekte diğer bölge ve Dünya ülkeleriyle etkin bir iletişim, eşgüdüm ve koordinasyon sağlayarak paylaşması ve liderlik etmesi büyük yararlar sağlayacaktır.

Ana Kaynak

OSİB. 2017. Çölleşme ile Mücadele İlerleme Raporu-2016. Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü. Ankara.

www.cem.gov.tr

2018 - Ankara

Orman, Su Varsa Hayat Var.